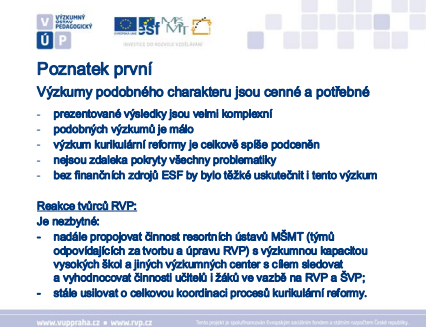

Mluvené slovo	Snímky v powerpointu
Jak by na výsledky studie měli reagovat tvůrci rámcových vzdělávacích programů PaedDr. Jan Tupý Vážené kolegyně, vážení kolegové, dámy a pánové, v předchozích vystoupeních jste měli možnost se seznámit v kostce s celkovou podobou 3. fáze výzkumu Kvalitní škola, který probíhal na gymnáziích formou případových studií tvorby kurikula ve vybraných vyučovacích předmětech, i s jeho nejdůležitějšími výsledky. Z úst předřečníků zaznělo (a současně jste to mohli číst v textu prezentací), že jednou z hlavních skupin, která by měla čerpat z výsledků jednotlivých fází tohoto výzkumu, jsou tvůrci kurikula – tvůrci nebo chcete-li „konstruktéři“ RVP, ať už připravovali RVP pro gymnázia, pro základní vzdělávání nebo pro jiné obory vzdělání. Dovolte mi, abych zde dnes vystoupil jako zástupce této skupiny odborníků a jako reprezentant instituce, která programy na státní úrovni připravuje – nebo lépe řečeno koordinuje jejich vznik. Chtěl bych také poznamenat, že řada poznatků z tohoto výzkumu je (měla by být) podstatných i pro řídicí sféru, tedy pro ty, kteří rozhodují o dalším směřování kurikulární reformy a o podmínkách pro výzkumné zjišťování jejího aktuálního stavu a dalšího zaměření – tedy pro zástupce MŠMT. (klik) Cílem mého vystoupení je naznačit, čím zde prezentovaný výzkum oslovuje tvůrce RVP, případně čím by je měl zaujmout a jak by měli reagovat na některá zjištění. Vybral jsem pro dnešní omezený čas několik poznatků, o kterých se domnívám, že jsou podstatné a že by se měly stát předmětem intenzivního zájmu. Snažím se vždy poznatek nějak pojmenovat a pak navrhnout určité spíše obecné postupy tvůrců RVP či jejich partnerů. Chtěl bych také upozornit na to, že věci vzešlé z výzkumu, které jsou zde prezentované i poznatky a řešení, které zde uvádím, nejsou zatím uceleně prodiskutovány v rámci VÚP, a proto mohou být některé názory spíše mými osobními, než názory celé instituce. K nim se teprve musíme postupně dobrat.	
Poznatek první Výzkumy podobného charakteru jsou cenné a potřebné Tento první poznatek nezmiňuji v žádném případě proto, abych se zaveděl autorům výzkumu a publikace, která popisuje jeho výsledky, ale především proto, že v rámci celé probíhající kurikulární reformy je velmi málo podobných výzkumů, jestli je vůbec nějaký, který má podobný rozsah a kvalitu. Spíše jsou výzkumné činnosti a sběr relevantních dat o probíhajících procesech svým způsobem podceněny, nemají jedno koordinační a řídicí centrum a zdaleka nepokrývají všechny problematiky, které by měly být systematicky sledovány a vyhodnocovány, aby rozhodování o postupných krocích reformy bylo smysluplné. Je také pravda, že nebýt finančních zdrojů EU, neprobíhalo by zřejmě ani toto výzkumné šetření na gymnáziích, nepodařilo by se dát dohromady tak fundovaný tým, který průběh reformy na gymnáziích sleduje, nemohly by být využity náročnější metody výzkumu a nemohly by být ani široce popsány a odpovídající formou prezentovány jeho výsledky. Obávám se, že s ukončením projektu a finanční podpory ze zdrojů ESF bude šířeji koncipovaná výzkumná činnost, směřující k poznání procesů spojených s kurikulární reformou, opět výrazně utlumena a bude nutné se spokojit s jednoduššími postupy sběru dat, jejich vyhodnocování a ověřování v praxi. Standardní finanční a personální kapacity resortních ústavů takový výzkum běžně neumožňují. Reakce tvůrců RVP Je nezbytné:	

- nadále propojovat činnost resortních ústavů MŠMT (týmů odpovídajících za tvorbu a úpravu RVP) s výzkumnou kapacitou vysokých škol a jiných výzkumných center s cílem sledovat a vyhodnocovat činnosti učitelů i žáků v návaznosti na myšlenky a obsahy vymezené v RVP a následně ve ŠVP; - stále usilovat o celkovou koordinaci procesů kurikulární reformy (nejen procesů probíhajících na úrovni školy a na úrovni podpory učitelů, ale především rozhodovacích procesů, které jednotlivé kroky mění).	
Poznatek druhý Široce založené a dlouhodobě prováděné výzkumy přímo na školách mají pro poznání kurikulární reformy větší význam a smysl než řada dílčích šetření V průběhu zde prezentovaného výzkumu se potvrzuje, že široce založený výzkum, s jasným cílem a strategiemi, s promyšlenou metodologií, širokou základnou podkladových studií a informací z našich i zahraničních pramenů, může přinášet ucelené poznatky o činnosti učitelů na daném druhu školy. Poznatky o jejich způsobech myšlení, jejich názorech na kurikulární dokumenty, poznatky o plánování a transformaci učiva i o dalších potřebách podporujících výuku podle ŠVP. Takový výzkum může také mnohem lépe vysledovat nezdary a jejich možné příčiny, může přiblížit, jak skutečně fungují v praxi, a hledat pro ně potřebná řešení. Ještě větší užitek by výzkum kurikulární reformy zaznamenal, pokud by mohl být výzkum na úrovni, která je zde dnes prezentována, shodně nebo podobně koncipován i pro základní vzdělávání (či jiné druhy škol) a paralelně nebo návazně probíhal v základních i středních školách. Činnost učitelů (i žáků) by mohla být sledována v odpovídajících situacích a kladná či negativní zjištění by mohla být porovnávána (vzájemně konfrontována). Snižovala by se jistě i nákladnost takových výzkumů, protože by se postupovalo podle již jednou ověřených metod, se zkušeným týmem atd. Dlouhodobý a cílený výzkum jednotlivých kroků kurikulární reformy může nejen přinést potřebné informace, ale může i mnohem více snížit riziko chyb, které je spojeno s rychlými a nedostatečně připravenými průzkumy a s nepodloženými rozhodnutími o změnách RVP. Na principu takovýchto dlouhodobých analýz a cíleného a koncepčního ověřování byl postaven i tzv. model cyklických revizí RVP (NÚOV a VÚP, 2010), který předpokládá sběr podnětů pro úpravy RVP, jejich ověřování a konkrétní změny ve 12letých cyklech. Jeho nejasný a rozpačitý rozjezd však dané problematice neslouží a neprosívá. Požadavek dlouhodobosti a stability výzkumného sledování kurikulární reformy a cyklických revizí lze vyslovit i ve smyslu stability výzkumných týmů a týmů tvůrců RVP. Existence stabilních týmů, které by se mohly dlouhodobě a soustředěně věnovat jen této problematice (myslím tím činnosti spojené s ověřováním a revizemi RVP) nebo převážně této problematice, které by měly povědomí o všech dosud uskutečněných krocích ve vývoji a fungování kurikula, o všech příčinách a důvodech jednotlivých rozhodnutí, o všech aktivitách různých institucí a skupin v dané oblasti, by v mnohém zjednodušovala celkový proces sledování a směřování kurikulární reformy. K dlouhodobé koncepční činnosti můžeme přičíst i potřebu konstantního řídicího týmu, který by měl potřebné pravomoci pro plánování, vyjednávání, navrhování potřebných kroků, zajištění vhodných odborníků a podmínek atd. Možná, že v nově propojené instituci, bude víc sil některé kroky prosadit. Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - usilovat o koncepční a dlouhodobý výzkum kurikulární reformy na různých druzích škol; - snažit se, aby byla uplatněna dostatečně dlouhá doba pro sběr podnětů k revizím RVP, pro jejich vyhodnocení, ověření i zapracování do dokumentů na státní i školní úrovni a především pro vysvětlení všech novinek učitelům; - usilovat o stabilitu výzkumných a autorských týmů a o koncepční řízení všech	Poznatek druhý Široce založené a dlouhodobě prováděné výzkumy přímo na školách mají pro poznání kurikulární reformy větší význam a smysl než řada dílčích šetření - předností široce koncipovaného výzkumu - ideálně – výzkum i na dalších druzích škol - snižuje se riziko chyb - dlouhodobé sledování – princip cyklických revizí RVP - požadavek stability výzkumných týmů i týmů tvůrců RVP Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - usilovat o koncepční a dlouhodobý výzkum kurikulární reformy na různých druzích škol; Poznatek druhý (pokračování) - snažit se, aby byla uplatněna dostatečně dlouhá doba pro sběr podnětů k revizím RVP, pro jejich vyhodnocení, ověření i zapracování do dokumentů na státní i školní úrovni a především pro vysvětlení všech úprav učitelům; - usilovat o stabilitu výzkumných a autorských týmů a o koncepční řízení všech potřebných kroků.

potřebných kroků.

Poznatek třetí

Je potřebná širší diskuse o zjištěních tohoto i jiných výzkumů, ale i o dalších koncepčních otázkách souvisejících s RVP a ŠVP.

Uvádím-li diskusi, mám pochopitelně na mysli diskusi mezi výzkumníky, kteří přicházejí s různými zjištěními (dnes se zjištěními v rovině práce s cíli a obsahy a v rovině kurikulárního plánování a řízení na úrovni RVP G a ŠVP a s informacemi o faktorech ovlivňujících procesy projektování ŠVP a jeho realizace), a mezi tvůrci RVP a dalšími odborníky z vysokých škol či jiných institucí. Ti by měli pronikat do podstaty zjištění, měli by se ptát po jejich smyslu i praktických dopadech. Měli by případně oponovat, či vyvolávat odborné výměny názorů (i veřejně), pokud by se interpretace některých zjištění odchylovala od původních reformních záměrů nebo pokud by bylo zřejmé, že je nutné dojít ke shodě o upraveném nebo zcela novém vymezení a praktickém využívání konkrétních pojmů, obsahů, postupů atd.

Pochopitelně by diskuse měla zahrnovat učitele a další pedagogy, pro které musí být výzkumné zjištění jasným a konkrétním sdělením s důvěryhodným vyzněním. Toto sdělení musí učitelům označit problém, ale zároveň ho pokud možno co nej přesněji pojmenovat, sdělit, co je jeho příčinou nebo pravděpodobnou příčinou a jaké je řešení – případně, kdy a jak bude řešení hledáno (ověřováno). V neposlední řadě pak ty, kteří o změnách v konečné fázi rozhodují.

Především by pak taková diskuse měla být otevřená, dostatečně kritická, bez zakrývání problémů a nedostatků, měla by především vyjasňovat různé otázky kurikulární reformy, měla by ozřejmovat problémy a vztahy. Diskuse by měla zneklidňovat ty, kteří o kurikulární reformě a její podobě rozhodují, pokud není vše v pořádku, zároveň by neměla být vedena tak, aby zpochybňovala vše a pro učitele byla i poplašná.

Diskuse by měla současně pomáhat i při odbourávání jisté vzájemné „izolovanosti“ a názorové různosti zmíněných skupin. Různost je logicky dána odlišností cílů a zaměřením jejich činnosti, různou zkušeností atd. Ale nad otázkami kurikula (nad společným problémem) by se tyto skupiny měly cíleně potkávat a spolupracovat.

Reakce tvůrců RVP:

Je nezbytné:

- Iniciovat nebo spoluniciovat odbornou diskusi nad otázkami RVP a ŠVP v návaznosti na poznání, která vycházejí z výzkumů a ověřených podnětů.

Poznatek čtvrtý:

Školní vzdělávací program není (zatím není) pro mnoho učitelů a škol to, co se očekávalo

Jedním ze základních poznatků prezentovaného výzkumu, kterého si musí tvůrci RVP všimnout, i možného námětu pro diskusi, je vztah učitelů gymnázií ke školnímu vzdělávacímu programu, k jeho tvorbě a realizaci výuky podle něj.

Otázky, které si musí tvůrci RVP zákonitě klást, tedy znějí:

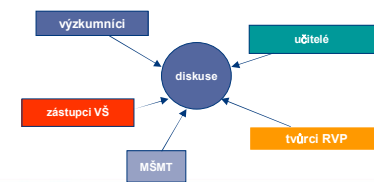
Do jaké míry je tvorba ŠVP specializovanou činností? Co už není rozumné po učitelích požadovat, co naopak ano? V jakých časových etapách a v jakém časovém rozsahu? Co by se měli ve vztahu k tvorbě ŠVP a jeho využití v každodenní činnosti školy osvojit učitelé ještě na fakultě? Co si osvojit nemohou, do čeho je musí zasvětit kolegové na škole? Pro co je ŠVP v běžné praxi učitele oporou? K čemu ho potřebuje (využívá) konkrétně? Je jeho současná struktura zcela funkční? Proč je ŠVP na některých školách velmi formálním a nefunkčním dokumentem? Vychází to z nechuti věci měnit a přijímat nové podněty, nebo byla daná problematika málo vysvětlena v čase, který pro tak náročnou činnost nebyl dostatečný? Je na vině neschopnost či nechut' některých učitelů, formulovat si vzdělávací postupy, předpokládané výsledky a obsah podle svého (když učí dobře a má výsledky)? Do jaké míry je na vině šablona, nadiktovaná vedením školy, která učitele svazuje v osobitěm (případně týmovém – oborovém) vyjádření? Atd.

Hledání na tyto odpovědi částečně přináší tento výzkum, další bude třeba ještě zkoumat a ověřovat.

Poznatek třetí

Je potřebná širší diskuse k tomuto výzkumu, ale i k dalším koncepčním otázkám, které souvisejí s RVP a ŠVP

www.vypprojekt.cz • www.rvp.cz

Poznatek třetí (pokračování)

- smysl zjištění
- konfrontace s původními záměry
- jasné a konkrétní informace pro učitele
- příčiny problémů a jejich řešení
- odbourávání izolovanosti partnerů nad výzkumem RVP a ŠVP

Reakce tvůrců RVP:

- Je nezbytné:
- Iniciovat nebo spoluniciovat odbornou diskusi nad otázkami RVP a ŠVP v návaznosti na poznání, která vycházejí z výzkumů a ověřených podnětů.

www.vypprojekt.cz • www.rvp.cz

Poznatek čtvrtý

Školní vzdělávací program není (zatím není) pro mnoho učitelů a škol to, co se očekávalo

- vztah učitelů k ŠVP
- otázky pro tvůrce RVP:
 - Do jaké míry je tvorba ŠVP specializovanou činností? Co už není rozumné po učitelích požadovat, co naopak ano? Co by se měli ve vztahu k tvorbě ŠVP a jeho využití v každodenní činnosti školy osvojit učitelé ještě na fakultě? Co si osvojit nemohou, do čeho je musí zasvětit kolegové na škole? Atd.

Reakce tvůrců RVP:

- Je nezbytné:
- detailně poznávat a analyzovat podobu ŠVP a práce s ním;
- zjistit a případně vymezit, co z činností při tvorbě ŠVP je specializovaná činnost, které je nad možností učitelů.

www.vypprojekt.cz • www.rvp.cz

Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - detailně poznávat a analyzovat podobu ŠVP a práci s ním - analyzovat co z činností při tvorbě ŠVP je specializovaná činnost, které je nad možností učitelů	
Poznatek pátý: Klíčové kompetence a jejich role v RVP a ŠVP Záměr tvůrců RVP i tvůrců jiných kurikulárních dokumentů byl zřejmý – přesunout důraz ve vzdělávání na výsledek vzdělávání (klíčové kompetence – výsledky na obecnější nadoborové úrovni; očekávané výstupy – výsledky na konkrétnější oborové rovině) a vést učitele k přemýšlení o procesu vzdělávání od výsledku, přes strategie (postupy a metody) k prostředkům, jimiž k výsledkům docházím (učivo, organizace výuky). Navozovat tak situace záměrného a cíleného plánování v jasných postupných krocích, s možností postupného hodnocení výsledků. Dosavadní zjištění na gymnáziích, ale svým způsobem i na základních školách ukazují, že učitelé mají s vymezováním dílčích cílových kategorií problém, který se projevuje ve dvou rovinách: A) Stěžejní zůstává pro učitele obsah učiva, protože je to tradiční činnost, je dostatečně konkrétní a úroveň jeho osvojení je snadněji hodnotitelná. Obecnějšími cíli se učitel tolik nezabývá – žák se stejně ve vhodné situaci projeví. B) Klíčové kompetence a očekávané výstupy jsou pro učitele příliš obecné a jejich rozpracování do dílčích cílových kroků je obtížné, proto se jimi mnohdy programově nezabývá (méně než by měl), setrvává u materiálů, které si vypracoval dříve a jen koriguje učivo. Jako tvůrci RVP si musíme opět klást otázky a hledat spolu s výzkumníky odpovědi: Je odlišná úroveň obecnosti klíčových kompetencí a očekávaných výstupů skutečně tak velkým problémem pro plánování výuky? Co dělá největší problém při konkretizaci cílů, nebo je to sám fakt konkretizace? Není hlavní problém v nevyváženosti formulací samotných očekávaných výstupů jednotlivých oborů? Kde se propojují klíčové kompetence a očekávané výstupy v ŠVP a v praxi? Nemohlo by to být jinak? Atd. Celá tato problematika je pro kurikulární dokumenty a jejich implementaci zcela stěžejní a vzájemné vyjasnění všech přístupů i možné návrhy zkvalitnění (zjednodušení současného stavu) by mělo být součástí následných diskusí. Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - přehodnocovat pojetí a formulaci klíčových kompetencí ve vztahu k praktickému plánování se zvýrazněním cílů (výsledků)	 Poznatek pátý Klíčové kompetence a jejich role v RVP a ŠVP - záměry tvůrců RVP - od výsledku (cíle) k učivu - současnost: stěžejní zůstává učivo; klíčové kompetence a očekávané výstupy jsou příliš obecné Otázky pro tvůrce RVP: Je odlišná úroveň obecnosti klíčových kompetencí a očekávaných výstupů skutečně tak velkým problémem pro plánování výuky? Co dělá největší problém při konkretizaci cílů, nebo je to sám fakt konkretizace? Atd. Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - přehodnocovat pojetí a formulaci klíčových kompetencí ve vztahu k praktickému plánování se zvýrazněním cílů (výsledků) www.vyppraha.cz • www.rvp.cz
Poznatek šestý Jazyk RVP Jednou z výrazných otázek zkoumaných v prezentovaném výzkumu, které si musí tvůrci RVP všimnout, je jazyk RVP, jeho akceptování v ŠVP a v práci učitelů. Výzkum odhaluje značné nesrovnalosti. Poukazuje na to, že jazyk RVP a jazyk praxe se výrazně liší, stejně jako je v různém vztahu jazyk RVP a ŠVP. Je to dáno především tím, že jazyk učitele vychází z jazyka konkrétního oboru, kterému se učitel věnuje, z konkrétní komunikace se žákem. Je i dlouhodobě utvářen společnou „pojmovou úrovní“ sborovny – tj. náročností (nenáročností) i důsledností (nedůsledností) při užívání pojmů na škole. Zmíněná pojmová náročnost RVP se pak logicky přenáší do ŠVP, které jsou často moc obecné a stávají se nositelem formálnosti, a tím i důvodem pro menší snahu	 Poznatek šestý Jazyk RVP - odhalené nesrovnalosti - jazyk teorie a jazyk praxe jsou odlišné - jazyk učitele je utvářen převážně ve vztahu na obory - jazyk RVP ovlivňuje jazyk ŠVP, který je někdy formální - nedůslednost při používání jazyka u různých aktérů Reakce tvůrců RVP: Je nezbytné: - zabývat se dopadem jazyka RVP do praxe a zpětně zkoumat, proč některé pojmy a jazykové vztahy dělají v praxi problémy; - přehodnocením dokumentů se snahou o jazykové zpřesnění, určitě zjednodušení i dostatečné vysvětlování pojmů. www.vyppraha.cz • www.rvp.cz

formulovat vlastní myšlenky a menší zájem o pravidelnější využívání i vyhodnocování ŠVP. Samotná výuka se odehrává ve značně jiných pojmech a jejich vazbách.

Otázka jazyka a jeho optimalizace je velmi komplikovaná nejen v samotném dokumentu RVP, kde se vedle obecně didaktický pojmů objevuje množství pojmů oborově obsahových a didaktických, ale i v míře akceptování tohoto jazyka ve všech sférách, která má se vzděláváním co dělat – na MŠMT, v organizacích MŠMT na vysokých školách, které připravují učitele, na jednotlivých druhích škol, v odborné literatuře atd.

I tady je obrovská platforma pro úvahy o společném přibližování a optimální vymezení jazyka jak pro potřeby státních dokumentů, tak pro potřeby praxe.

Reakce tvůrců RVP:

Je nezbytné:

- zabývat se dopadem jazyka RVP do praxe a zpětně zkoumat, proč se některé pojmy a jazykové vztahy dělají v praxi problémy;
- přehodnocením dokumenty se snahou o jazykové zpřesnění, určité zjednodušení i dostatečné vysvětlování pojmů.

Poznatek sedmý

Jen tento výzkum nestačí

Autoři výzkumu v závěru své práce formulují přesvědčení, že výzkum pomůže objasnit možné vztahy mezi výzkumem a tvorbou kurikula. Současně se ptají, co může výzkum napovědět s ohledem na připravované revize kurikula.

Určitě mnohé napověděl, na řadu otázek bude ale třeba ještě hledat odpovědi. Nejen proto, že RVP je velmi komplexní dokument, který chce na malém prostoru ovlivnit činnost určitého druhu školy s obecnými i oborovými vzdělávacími záměry a přispět i k propojení navazujících RVP. Ale také proto, že praxe vytváří stále nové situace a podněty, jejichž řešení by mělo být v RVP obsaženo, ale nemusí (vznikají nové požadavky, podněty, problémy). Navíc se do RVP promítá řada dalších aspektů, od legislativy až po podmínky, které mají na praktickou práci učitele výrazný vliv, ale stanovuje je někdo jiný atd.

Reakce tvůrců RVP:

Je nezbytné:

- hledat další možnosti výzkumu, které budou navazovat na již získané informace a budou je dále cíleně rozvíjet.

Chtěl bych na závěr týmu zde prezentované studie poděkovat, že nastínil mnohé skutečnosti týkající se vzdělávání na gymnáziích a otevřel i řadu obecnějších otázek a možností sledování kurikulární reformy. Je o čem přemýšlet a na čem dál stavět. Tvůrcům RVP přeji dostatek sil a modroty s těmito poznatky pracovat ve prospěch všech učitelů a žáků, stojí za to kvalitu vzdělávání usilovat.

Poznatek sedmý

Jen tento výzkum nestačí

- revize kurikula budou potřebovat ještě více dat
- výzkum mnohé napověděl, mnohé zůstává ještě skryto (nepoznáno)
- RVP jako komplexní problém
- poděkování autorům výzkumu a publikace

Reakce tvůrců RVP:

Je nezbytné:

- hledat další možnosti výzkumu, které budou navazovat na již získané informace a budou je dále cíleně rozvíjet.

www.vyppraha.cz • www.rvp.cz

Děkuji za pozornost.

www.vyppraha.cz • www.rvp.cz